

Латвии, а также победы на выборах в Украине и Беларуси пророссийских кандидатов в президенты, введения российских войск в Грузию, событий в Чечне. Все это расценивалось как установление политического контроля из Москвы, угроза возрождения царизма [7, р. Е655]. Активизацию постсоветской интеграции в Конгрессе воспринимали как намерения Москвы воссоздать Советский Союз [8, р. Н3778]. Российско-белорусское сотрудничество и вообще называли «реинтеграцией» [9, р. Н10657].

Начался поиск иных средств консолидации бывших советских республик, которые не вели бы их к зависимости от Москвы, а способствовали бы сближению с Западом. Так, Радио Свободная Европа и Радио Свобода стали восприниматься как инструменты демократической консолидации [10, р. 6123–6124]. Активно стало обсуждаться налаживание образовательных программ обмена, научных поездок и конференций.

На фоне обострения международной обстановки, в т.ч. «нежеланного» для американцев военного усиления России, активизировалось обсуждение вопроса о расширении НАТО. Начался пересмотр разграничения российской и западной (американской, евроатлантической) сфер влияния.

Закключение. Таким образом, в период первой администрации У. Клинтона происходил пересмотр американской позиции в отношении постсоветской интеграции. Усилилась тенденция к рассмотрению бывших республик СССР не как единого СНГ, а по-отдельности. Активность России и ее отход от проамериканского пути развития привели к пересмотру готовности американцев одобрять ее статус лидера и центра СНГ.

1. Kagan, R. Don't Cut Defense [Electronic resource] / R. Kagan // Carnegie Endowment for International Peace. – 1997. – May 12. – Mode of access: <https://carnegieendowment.org/1997/05/12/don-t-cut-defense-pub-264>. – Date of access: 29.11.2021.
2. Congressional Record – House [Electronic resource] // Congress.gov. – 1993. – March 24. – Mode of access: <https://www.congress.gov/103/crecb/1993/03/24/GPO-CRECB-1993-pt5-2-2.pdf>. – Date of access: 29.11.2021.
3. Congressional Record – House [Electronic resource] // Congress.gov. – 1993. – March 4. – Mode of access: <https://www.congress.gov/103/crecb/1993/03/04/GPO-CRECB-1993-pt3-9-1.pdf>. – Date of access: 29.11.2021.
4. Extensions of Remarks [Electronic resource] // Congress.gov. – 1993. – March 25. – Mode of access: <https://www.congress.gov/103/crecb/1993/03/25/GPO-CRECB-1993-pt5-3-3.pdf>. – Date of access: 20.11.2021.
5. Extensions of Remarks [Electronic resource] // Congress.gov. – 1993. – September 29. – Mode of access: <https://www.congress.gov/103/crecb/1993/09/29/GPO-CRECB-1993-pt16-4-3.pdf>. – Date of access: 20.11.2021.
6. Congressional Record. Proceedings and debates of the 103rd Congress, First session [Electronic resource] // Congress.gov. – 1993. – January 21. – Vol. 139. – Part 1: Senate. – P. 486–1064. – Mode of access: <https://www.congress.gov/103/crecb/1993/01/21/GPO-CRECB-1993-pt1-5-2.pdf>. – Date of access: 11.11.2021.
7. Congressional Record – House [Electronic resource] // Congress.gov. – 1995. – March 22. – Mode of access: <https://www.congress.gov/104/crec/1995/03/22/CREC-1995-03-22.pdf>. – Date of access: 29.11.2021.
8. Congressional Record. Proceedings and debates of the 104th Congress, Second session [Electronic resource] // Congress.gov. – 1996. – April 24. – Vol. 142, No. 54. – Mode of access: <https://www.congress.gov/104/crec/1996/04/24/CREC-1996-04-24.pdf>. – Date of access: 29.11.2021.
9. Congressional Record. Proceedings and debates of the 104th Congress, Second session [Electronic resource] // Congress.gov. – 1996. – September 19. – Vol. 142, No. 130. – Mode of access: <https://www.congress.gov/104/crec/1996/09/19/CREC-1996-09-19.pdf>. – Date of access: 01.12.2021.
10. Extensions of Remarks [Electronic resource] // Congress.gov. – 1993. – March 23. – Mode of access: <https://www.congress.gov/103/crecb/1993/03/23/GPO-CRECB-1993-pt5-1-3.pdf>. – Date of access: 25.11.2021.

РЭПРЭЗЕНТАЦЫЯ ЖАНОЧАГА ВОБРАЗУ Ё САВЕЦКІМ ПЕРЫЯДЫЧНЫМ ДРУКУ Ё ГАДЫ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ

І.У. Нікалаева

Віцебск, Віцебскі філіял Міжнароднага ўніверсітэта «МІТСО»

Савецкае кіраўніцтва заўсёды надавала велізарнае значэнне перыядычнаму друку ў ідэалагічнай працы, так як ён з'яўляўся асноўным сродкам прапаганды і агітацыі. Роля перыядыкі прыкметна ўзрасла падчас Вялікай Айчыннай вайны. Мэта дадзенага даследавання – ахарактарызаваць агульныя рысы жаночага вобразу і яго эвалюцыю ў савецкай прэсе, якая распаўсюджвалася на тэрыторыі Беларусі ў 1941–1945 гг. Вывучэнне газетных рэпрэзентацый вобразаў жанчын дазваляе выявіць тыя ідэалагічныя формулы, якія былі задзейнічаны дзяржавай у мэтах больш эфектыўнага сацыяльнага кіравання.

Матэрыял і метады. Даследаванне ажыццяўлялася з прыцягненнем матэрыялаў газет “Советская Беларусь” (“Советская Белоруссия”), “Звезда” і “Чырвоная Змена”. У даследаванні

выкарыстоўваліся як агульнанавуковыя метады (аналіз, сінтэз, індукцыя, дэдукцыя, параўнанне і абагульненне), так і спецыяльна-гістарычныя (гісторыка-генетычны, гісторыка-параўнальны, параўнальна-храналагічны, дыскурс аналіз).

Вынікі і іх абмеркаванне. Прэса з'яўлялася асноўным сродкам перадачы інфармацыі на часова акупаванай тэрыторыі краіны, таму савецкае кіраўніцтва надавала ўвагу яе развіццю ў ваенных умовах. Сярод асноўных беларускіх выданняў, якія распаўсюджваліся сярод насельніцтва акупаванай тэрыторыі Беларусі, былі “Совецкая Беларусь” (орган ЦК КП(б)Б, з кастрычніка 1941 г. засылалася ў тыл ворага), “Звязда” і “Чырвоная Змена” (са студзеня 1943 г. адноўлены выпуск газет на акупаванай тэрыторыі як органа ЦК і Мінскага падпольнага абкома КП(б)Б і органа ЦК і Мінскага падпольнага абкома ЛКСМБ адпаведна). У сакавіку 1944 г. у вызваленым Гомелі пачала выходзіць “Чырвоная змена”. З ліпеня 1944 г. аднавілася выданне цэнтральных газет “Советская Белоруссия” і “Звязда” ў сталіцы.

Крытычнае прачытанне газетных публікацый дазваляе убачыць асноўныя формы афіцыйнага звароту да жанчын, чаканыя ад іх ролі і абавязкі ў надзвычайных умовах акупацыі і пасляакупацыйнай ваеннай рэчаіснасці, месца жанчын у грамадска-палітычным жыцці краіны падчас вайны.

Вырашэнне задачы мабілізацыі савецкіх грамадзян на барацьбу з акупантамі вызначыла з'яўленне ў перыядычных выданнях заклікаў да жаночага насельніцтва рэспублікі пачынаючы з першых месяцаў вайны: *“Жанчыны! Мацеры, жонкі і сёстры! Усе сілы на барацьбу з нямецкімі захватчыкамі!”* [1]. На старонках газет чырвонай стужкай праходзіць зварот: *“Жанчыны і дзяўчаты! Авалодвайце мужчынскімі прафесіямі, замяняйце мужчын, якія пайшлі на фронт!”* [2]. Трэба адзначыць, што, жаночая частка грамадства была падрыхтаваная да магчымасці замяніць мужчын, якія пайшлі на фронт, загадзя. Вобраз жанчыны, якая выконвае традыцыйна мужчынскую працу, тыражаваўся як вышэйшая форма жаночай сацыяльнай актыўнасці, свядомасці і прыхільнасці сацыялістычным ідэалам задоўга да ваеннага ліхалецця. Тая ж тэндэнцыя назіралася і ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Напачатку вайны ў прэсе дакладна вызначана семантычнае поле вобраза савецкіх жанчын: *“працоўныя жанчыны, жанчыны-работніцы і калхозніцы, якія замянілі на заводах і палях мужчын, прызваных на фронт”*. Можна вылучыць пласт прапагандысцкіх матэрыялаў, у якіх жаночыя вобразы дэманструюць прыклады сапраўднага савецкага грамадзяніна-патрыёта: гэта не толькі хатнія гаспадыні, якія сталі ля станкоў, дзяўчаты, што селі за руль трактара, але і ўступіўшыя ў рады Чырвонай Арміі ў якасці медперсаналу дабрахвотніцы, гатовыя дапамагаць Радзіме да канчатковай перамогі над ворагам [5].

Калі з цягам часу складаныя ўмовы акупацыі паставілі на парадак дня пытанне пра прыцягненне жанчын да партызанскай барацьбы, у тэкстах-адозвах партыі і прадстаўнікоў савецкай улады з'яўляецца рыторыка, не звязаная з традыцыйнымі вобразамі жаночасці: *“Родныя, дарагія жанчыны Беларусі! Уступайце ў партызанскія атрады, якія наводзяць смяротны страх на фашыстаў! Знішчайце подлых гітлераўцаў!...Совецкая радзіма, родная наша Беларусь заклікае вас – бязлітасна знішчайце двуногіх звяроў, прынесіх у наш край смерць і знішчэнне! Кроў за кроў, смерць за смерць!”* [4]. *“Беларуская жанчына, каб не быць нявольніцай – знішчай немцаў!... Адпомсці жорстка і бязлітасна, як толькі можаш ты, гордая сястра-беларуска! Гранатай і куляй бі фашысцкага гада”* [5].

Традыцыйны агляд патрыятычнай дзейнасці жанчын дапаўняюць сведчанні іх актыўнага ўдзелу ў ваенных дзеяннях. Разам з вобразам жанчыны-працаўніцы з'яўляюцца новыя гераіні, якія “са зброяй у руках змагаюцца з ворагам, майстры ваеннай справы,” – партызанкі і жанчыны-франтавікі. Газетныя публікацыі, прымеркаваныя да Міжнароднага жаночага дня, разам з афіцыйнымі віншаваннямі ўтрымліваюць артыкулы з загалоўкамі *“Я стала байцом”*, *“Абяззброіла немца”*, *“Сама здабыла зброю”* [6].

Афіцыйны дыскурс змяшчае і адказы на пытанне, у імя чаго савецкая жанчына самааддана працуе і можна пераносіць нягоды вайны: *“У Айчыннай вайне савецкія жанчыны абараняюць сваю родную ўладу, якая дала ім свабоду, усе палітычныя правы, магчымасці для творчай працы і ішчаслівага мацярынства”* [7].

У пасляакупацыйны ваенны перыяд прыярытэтным кодам у рэпрэзентацыях жанчын зноў становіцца іх праца на карысць Савецкай Радзімы, у імя Перамогі, падкрэсліваецца іх актыўны ўдзел у аднаўленні разбуранай вайной гаспадаркі: *“Жанчына ў калгасе – вялікая сіла”*,

“Жанчыны авалодваюць будаўнічымі спецыяльнасцямі” [8]. Візуальныя вобразы жаночых роляў на старонках газет таксама прысвечаны працоўнай мабілізацыі: жанчыны на плакатах, прысвечаных аднаўленню Мінска; фотаздымкі лепшых стаханавак завода [9].

Адрасу пасля вызвалення рэспублікі ад нацысцкай акупацыі на старонках рэспубліканскіх выданняў гучаць хвалебныя словы ў адрас жанчын, якія “з гонарам выконваюць свой святы абавязак маці”, у галерэі жаночых вобразаў з’яўляюцца маці-гераніні, выхаванне дзяцей прыраўноўваецца да дзяржаўных і грамадскіх заслуг: “Совецкая маці! Яна выхоўвае для радзімы гераічных яе абаронцаў.... Слава савецкім мацярам-гераніям! Слава іх благороднаму мацярынскаму подвігу!” [10].

Заклучэнне. Такім чынам вобраз жанчыны, які прасочваецца на старонках савецкіх друкаваных выданняў ў гады Вялікай Айчыннай вайны, задаваўся ўладай і меў набор пэўных нарматыўных характарыстык: працавітасць, адвага і мужнасць, патрыятызм, самахвядаванне. І хоць старанна сканструяваны прапагандай гераічны пафас не прадугледжваў з’яўлення на старонках газет жанчын, падарваўшых здароўе непасильнай працай ці стомленых цяжкасцямі паўсядзённай партызанкай рэчаіснасці, так ці інакш вобраз, які афіцыйна трансліраваўся, адлюстроўваў не толькі пажаданыя, але і сапраўдныя рысы савецкіх жанчын.

1. Лозунгі ЦК ВКП(б) да XXIV гадавіны Вялікай Кастрычніцкай Сацыялістычнай рэвалюцыі // Савецкая Беларусь. – 1941. – 3 лістапада. – С. 1.
2. Там жа; Лозунгі да 1 мая 1942 года // Савецкая Беларусь. – 1942. – 28 красавіка. – С. 1.
3. Просім накіраваць нас на фронт // Звязда. – 1941. – 1 ліпеня. – С. 2; Савецкія жанчыны – гарачыя патрыёткі сацыялістычнай радзімы // Звязда. – 1941. – 27 ліпеня. – С. 1.
4. Родныя, дарагія жанчыны Беларусі! // Савецкая Беларусь. – 1942. – 11 сакавіка. – С. 1.
5. Беларуская жанчына, каб не быць нявольніцай – знішчай немцаў! // Савецкая Беларусь. – 1942. – 19 жніўня. – С. 1.
6. Савецкая Беларусь. – 1943. – 10 сакавіка. – С. 3; Чырвоная змена. – 1944. – 9 сакавіка. – С. 3.
7. Аб Міжнародным жаночым дні – 8 сакавіка // Звязда. – 1944. – 6 сакавіка. – С. 1.
8. Звязда. – 1944. – 7 кастрычніка. – С. 3; Там жа. – 1945. – 3 сакавіка. – С. 2.
9. Ты атрымаў “Асабовую кніжку ўдзельніка аднаўлення Мінска” [плакат] // Звязда. – 1944. – 15 кастрычніка. – С. 4; Лепшыя стаханавкі мінскага радыёзавода імені Молатава [фота] // Звязда. – 1945. – 8 сакавіка. – С. 3; Усе, як адзін на адбудову Мінска! [плакат] // Звязда. – 1945. – 1 красавіка. – С. 3.
10. Слава савецкай мацеры! // Звязда. – 1944. – 14 лістапада. – С. 1.

ИСТОРИЧЕСКОЕ И ДУХОВНОЕ ЕДИНСТВО ОБЩЕСТВА И ГОСУДАРСТВА: КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОЙ И КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ СМЫСЛЫ

А.В. Панченко
Минск, БНТУ

Год исторической памяти в Беларуси ознаменован проведением конституционной реформы, обсуждением и принятием конституционных изменений и дополнений в Основной Закон. Масштабные конституционные изменения и дополнения актуализируют совершенствование демократического социального правового государства и гражданского общества.

Целью статьи является анализ конституционно-правового оформления исторического и духовного единства общества и государства и необходимости его концептуального осмысления.

Материал и методы. В статье используются следующие документы – Указ Президента Республики Беларусь от 20 января 2022 г. № 14 «О назначении республиканского референдума» по вопросу внесения изменений и дополнений в Конституцию Республики Беларусь и непосредственно проект изменений и дополнений; Законы Республики Беларусь «О недопущении реабилитации нацизма» от 14 мая 2021 г. № 103-З, «О геноциде белорусского народа» от 5 января 2022 г. № 146-З; материалы Совещания Главы государства от 6 января 2022 г. по вопросам реализации исторической политики. Используемые методы – исторического анализа, аналитический, логический.

Результаты и их обсуждение. Обсуждение изменений и дополнений в Конституцию Республики Беларусь проводилось на кафедре истории белорусской государственности БНТУ (с 01.12.2021 г. – социального управления) с формулированием предложений по внесению в проект Конституции положений об историческом и духовном единстве общества и государства. В окончательном проекте Конституции (ст.ст. 4, 15, 18, 54 и др.) эти предложения нашли свое отражение. В Преамбуле Конституции мотивы изменений и дополнений определяются как